

Др Здравко М. Пено

ХРИШЋАНСКО РОДОЉУБЉЕ ПО СВЕТОМ АПОСТОЛУ ПАВЛУ

Реч родољубље рађа у свести савременог човека мисао на жртвовање за отачаство, за родну грудну, за ближње, те се отуда најчешће поистовећује са појмовима патриотизам и национализам. Неретко се, током историје, овај појам изједначавао са идеолошком и политичком самозатвореношћу и сводио на слављење култа нације, без и мимовере у Бога. Овакве тенденције постале су наглашене у 18. и 19. веку, у времену у коме су у Европи настале модерне националне државе. Почев од Октобарске револуције родољубива осећања се све више премештају са завичајног на интернационални план, што доводи до њиховог потискивања и постепеног растакања. У најновије време, са јачањем глобалистичких процеса у свету, у великој мери долази до исчезавања и губљења сваког вида родољубивих осећања.

Где је право место родољубљу у људском животу уопште, а посебно на скали хришћанских осећања и у хришћанској аксиологији? Да ли код хришћана треба да постоји наглашена љубав према народу коме припадају, тј. да ли хришћанска осећања треба да укључују и родољубље? Шта је то што хришћанско родољубље чини битно другачијим у односу на сваки други вид љубави према ближњем? Потребно је, дакле, дати одговор на питање какав значај за хришћане имају Христове речи: *Од ове љубави нико нема веће, да ко душу положи за пријатеље своје* (Јн 15, 13).

Они који оспоравају везу између Хришћанства и националне свести и љубави која из ње проистиче, обично указују на универзални карактер Хришћанства. Упућенији се позивају и на одлуку Сабора у Цариграду 1872. г. на коме је осуђен етнофилетизам, а као кључни аргумент користе речи Апостола Павла да у Христу Исусу *нема Јелина ни Јудејца, ни варварина ни Скиѿа* (Кол 3, 11). С друге стране, заговорници националног карактера Хришћанства истичу националну одредницу помесних

Цркава, а оправдање за постојање наглашене националне свести и осећања налазе у речима Апостола Павла: *Јер бих желео да ја сам будем одлучен од Христѿа за браћу своју, сроднике моје ѿ ѿијелу* (Рм 9, 3).

Да би било могуће упоредити изнете ставове потребно је речи Апостола Павла тумачити како у контексту његових Посланица, тако и целокупног Светог Писма. Из тог ширег угла посматрања биће јасније да ли је жртвовање за ближње (Рм 9, 3) и одрицање од биолошких односа (Кол 3, 11) у име Христово незаобилазни услов за стицање хришћанског идентитета. Задобијање непролазног идентитета и звања деце Божије немогуће је без правилног исповедања Личности Исуса Христа који је *ѿсредник између Бога и људи* (1. Тим 2, 5). Пред оне који хоће да се назову хришћанима, опет и изнова, се поставља питање које је Господ Христос упутио Својим ученицима: *Штѿа говоре људи ко сам ја* (Мк 8, 27)? Правилан одговор подразумева недвосмислено исповедање да ли је, и у којој мери, идентитет Христа као Сина Божијег одређен догађајем Оваплоћења, односно Његовим животом на земљи. Аналогно томе, полазећи од ових христолошких поставки, треба показати да ли је идентитет хришћана, поред Крштења, условљен односима који чине биолошку, социолошку, културну и друге сфере њиховог постојања.

Може се без претеривања рећи да се целокупна људска историја одвија у пламену борбе око једног имена – имена Христовог. С једне стране су они који сматрају да је Христос обичан човек, рођен од телесних родитеља, који, дакле, попут ондашњих саплеменика Његових, говоре: *Није ли ово дрводјеља, син Маријин, а браћѿ Јаковљев и Јосијин и Јудин и Симонов?* (Мк. 6, 3). С друге стране су они који, попут Апостола Петра, исповедају Христа за предвечног Бога: *Ти си Христѿос, Син Бога живога* (Мт 16, 16). И док исповедање Христа као сина Маријиног значи гледање само земаљским очима, исповедање Апостола Петра је било надахнуто свише, јер сагласно речима које му је Христос упутио: *ѿијело и крв не оѿкрише ѿи ѿо, него Оѿац мој који је на небесима* (Мт 16, 17). Ово искуство потврђује и Апостол Павле када каже: *Нико не може рећи: Исус је Госѿод осим Духом Свеѿим* (1. Кор 12, 3). Овим сазнањем су били надахнути старозаветни Пророци, јер и *Давид Њега у Духу назива Госѿодом говорећи: Рече Госѿод Госѿоду мојему: Сједи мени с десне сѿране, док ѿоложим неѿријашеље ѿвоје за ѿодножје ногама ѿвојим?* (Мт 22, 43-44).

Христов идентитет је идентитет Сина Божијег, једносушног Оцу и Духу Светом. Он је Син Очев, те због тога и говори: *Ја и Отац смо једно* (Јн 10, 30). Исти Христос је и Син Маријин, Логос који је постао тело, али Његова Личност (Његово Ја) извире из вечне заједнице са Оцем, који је беспочетни Извор постојања сабеспочетног Сина. Иако *Логос њосѡде ѡијело* (Јн 1, 14), иако је *по ѡијелу рођен од сјемеа Давидова* (Рм 9, 5), иако ступа у нове односе са људима на земљи, Син Божији ни једног тренутка не прекида нити ставља у други план Свој предвечни однос са Оцем. Ова заједница је онтолошка за Сина и због тога Христос категорички одбацује покушај Апостола Петра да Његов идентитет веже за земљу, за земаљске односе. Христос, наиме, на Апостолово одвраћање од страдања (Мт 16, 22) одговара прекором: *Иди од мене сатано, јер ѡи не мислиш оно ѡије је Божије него ѡије је људско* (Мк 8, 33). Ове речи, сагласно Св. Максиму Исповеднику, „нису имале увредљиви тон“¹. Апостол Петар се невољно поистоветио у мислима са ђаволом, његов мотив није био исти као сатанин. И док је он одвраћајући Христа од страдања имао на уму „крајње човекољубље, мотив ђавола је био уперен против нашег спасења“². Господ је, по запажању Св. Максима, „хтео да покаже да не треба природни ток тражити у надприродном“³, тј. да су и Његово лично постојање и долазак у тело и страдање, у потпуности изнад закона природе. Оно што безусловно важи за твар, то не важи ни у најмањем за Творца твари.

Какве су последице неисповедања Христа за Сина Божијег? За све оне који не признају Христа за предвечног Сина Божијег и Сина Човечијег који је Оваплоћењем примио и људску природу, важе речи Апостола и Јеванђелиста Јована: *Који не ѡризнају Исуса Хрисѡа да је дошао у ѡијелу; ѡакав је варалица и аѡихрисѡ* (2. Јн 1, 7). Признати Христа за Сина Божијег значи ставити све односе које Христос гради по Оваплоћењу на место које им припада у Божанској Икономији. Људска природа у Христу је на другом месту, те отуда и односи који се за њу везују заузимају друго место у односу на предвечне односе које Он има са Оцем. Син Божији би постојао и без стварања света, те зато Његов однос са светом није нужан по природи, него је израз Божије слободе и благовољења. Наше, пак, постојање је немогуће само по себи, без божанског акта стварања, а однос са Богом је незамислив без Христа, у коме људска природа

¹ М. Ὁμολογητής, Ἐρωτοαποκρίσεις Α, 12, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1992, том. 14 Α, 288.

² Исто, 290.

³ Исто, 290.

налази ипостасно јединство са божанском природом и постаје *ипричасник божанске иприроде* (2. Пет 1, 4), односно учесник божанског живота Свете Тројице.

Однос између божанског и човечанског у Христу показује се и у вези Христа са Његовим ближњима по телу. С једне стране Христос говори да је дошао да испуни Закон Његових отаца по телу: *Ја сам иослан само изгубљеним овцама дома Израиљева* (Мт 15, 24; упор. Јевр. 8, 10). С друге стране, Он каже: *Маји моја и браћа моја су они који слушају ријеч Божију и извршују је* (Лк 8, 21). Међутим, иако Господ Христос говори: *идиће најирије изгубљеним овцама дома Израиљева* (Мт 10, 6), Он жени Самарјанки упућује и ове речи: *Долази час када се нећеће клањати Оцу ни на гори овој ни у Јерусалиму* (Јн 4, 21). После Педесетнице и испуњења речи Пророка Јоила: *Излићу Духа мојега на свако ишијело* (Дап 2, 17), а нарочито после јављања Бога Св. Апостолу Петру (Дап 10, 11–16) постаје јасно да је Христова мисија била сва у остварењу јединства и спасења целокупног људског рода, а не само једног народа. Хришћанство, дакле, превазилази уске националне оквире јеврејске заједнице и задобија свечовечанске, космичке размере. И не само да превазилази уске географске оквире живота једне заједнице, везане крвним, сродничким и завичајним везама, него превазилази временску ограниченост људске егзистенције, угрожену смрћу, отварајући хоризонте вечног живота, новог Неба и нове Земље, новог Отачаства у коме је Христос *Отац будућега века* (Ис 9, 6).

Како у контексту овако схваћеног, универзалног Хришћанства остварити високи идеал хришћанског родољубља – љубав према ближњим, а да та љубав не буде на уштрб љубави према осталим људима, било да су они чланови Цркве или не? Свакако од пресудне важности је да ли наши односи са ближњима и свим људима одражавају Божије благовољење по коме најважније место у животима верних заузима Господ Христос, који треба *да у свему буде ирви* (Кол 1, 18). У супротном смо недостојни Његове љубави, јер *који љуби оца или мајер већма него мене, није мене досиојан. И који не узме крсџ свој и не ипоће за мнош, није мене досиојан* (Мт 10, 37–38). Да ли, међутим, ову Христову заповест доследно испуњава Апостол Павле када каже: *Јер бих желео да ја сам будем одлучен од Хрисџа за браћу своју, сроднике моје ипо ишијелу* (Рм 9, 3)? Подсетимо се да је ове речи изрекао Апостол који је говорио: *А живим – не више ја, него живи у мени Хрисџос* (Гал 2, 20), који је храбрио

Хришћане речима: *Ко ће нас расшавиши од љубави Христове? Жалости или шјескоба, или гоњење или глад, или голошиња, или ојасности, или мач (Рм 8, 35)?*

Једно од тумачења речи Апостола Павла о његовом драговољном одлучењу од Христа ради сродника по телу, јесте да је он под одлучењем мислио на привремену смрт. Св. Јован Златоусти одбацује овакво мишљење и истиче да би Апостола „таква смрт просторно више приближила Христу и учинила би да има удела у оној (вечној) слави“⁴.

Постоје и они који сматрају да се Апостол није молио за смрт, него за то да буде заветни дар (=ἀνάθημα) Христу. Поред лексичке сличности између појмова ἀνάθεμα и ἀνάθημα не постоји семантичка веза између њих. Друго питање је како је могуће да Апостол Павле буде заветни дар (= ἀνάθημα) зарад његових сродника?⁵

Мисао Апостола Павла свакако има сасвим другачији ток и смисао од горе поменутих тумачења. Она је много јаснија у грчком изворнику, него што је у српском преводу датог стиха. У изворном тексту не стоји просто *желео бих* (ἐβουλόμην) него *молио бих се* (ἤυχόμην)⁶ *да будем одлучен (ἀνάθεμα) од Христа*. Св. Максим Апостолове речи објашњава на следећи начин: „Молио бих се да будем предан од Христа ђаволу, да ради Израиља будем шибан и предан у пакао, само да би се спасли, што сам, по правди, и дуговао, због њиховог неверовања у Бога“⁷. У овом што је речено, по мудрому запажању Св. Јована Златоустог, не треба слушати само речи *молио бих се да будем одлучен*, него превасходно треба тражити узрок због којег Апостол жели да буде одлучен од Христа. Јер исти Апостол је учинио и обрезање свог ученика (Дап 16. 3) и принео жртву (Дап 21, 26), па није, идући за јудејским обичајима, одвојио себе од Христа, него је све то учинио имајући један разлог: изобилну љубав ради које је био спреман да учини све како би своје саплеменике привео Христу (1. Кор 9, 20). Стога, запажа Св. Златоусти „управо као што њега гледаш као на оног који обрезаје (Тимотеја) и приноси жртве, и не осуђујеш га као јудејствујућег, него га због тога овенчаваш, као страног јудаизму,

⁴ Ίω. Χρυσόστομος, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν, 17, 2, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, том. 17, 280.

⁵ Исто.

⁶ Видети: Ίω. Χρυσόστομος, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν, 17, 1, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, том. 17, 272.

⁷ Μ. Ὁμολογητῆς, Ἐρωτοαποκρίσεις Α, 4, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1992, том. 14 Α, 282.

тако и када га гледаш да хоће одлучење, немој се због тога узнемиравати, него њега самог узвеличај, знајући разлог због којег то жели“⁸. А разлог је нико други до Христос, односно неизмерна љубав према Господу Христу. Апостол Павле заиста личи на распетог Господа Христа када хоће да пострада за своје ближње. При том, Св. Јован Златоусти наглашава да Апостол прихвата да буде одвојен од славе Христове, али „не и од љубави Његове, тако да треба да буде далеко таква помисао, јер све ово из љубави чини“⁹. На исти начин је, по речима Св. Максима „и Господ *ἵρεδαο* себе (Еф 5, 2), *ἵοσῑавши* за нас *ἵроклейῑсῑво* (Гал 3, 13)“¹⁰. Речи поменутог стиха као и речи *жеља је срца мога и молиῑва Богу за Израил да се сῑасе* (Рм 10, 1) јесу израз „оне велике жалости и непрекидног бола душе“¹¹. Овде је управо, по речима Св. Григорија Паламе, „пример љубави према ближњем као према самом себи, која је друга заповест Божија, слична, по богопредатој нам речи, са првом и великом заповешћу“¹².

Међутим, ако Апостол Павле хоће да буде одвојен само ради сродника својих да ли је онда његова жртва подобна Христу? Зар није потребно да се жртвује и за незнабошце? Св. Јован Златоусти говори да Апостола Павла управо жртва за његове сроднике чини подобним Христу¹³. Свакако не може бити ни говора о негацији велике космичке жртве Господа Христа за целокупни људски род и свођењу исте на жртву за Христове сроднике по телу. Објашњење ове енигме јесте следеће: Апостол је туговао и патио због губитка славе Божије над његовим народом. Будући да се јеврејски народ нашао у незавидном положају, јер су његово место заузели они који су дошли из незнабожаца, новонастало стање је могло бити саблазан за све који би требало да поверују у Христа. Зато Апостол настоји ж’да се не стекне утисак како је Бог одбацио потомке оних којима је обећао дарове“¹⁴ и да се не покаже лажним обећање Божије дато Аврааму: *ῑеби и ῑвом сῑемену даћу земљу ову* (Пост 12, 7). Због тога Апостол не спомиње незнабошце, јер им Бог није ништа обећао, јер њихово није било ни усиновљење, ни слава, ни завети, ни закон, ни богослужење,

⁸ Исто, 272-274.

⁹ Исто, 278.

¹⁰ М. Ὁμολογητής, Ἐρωτοαποκρίσεις Α, 4, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1992, том. 14 Α, 282.

¹¹ Γ. Παλαμάς, Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων, 2, 2, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1982, том. 2, 392.

¹² Исто, 390.

¹³ Видети: Ἰω. Ηρνοόμοσ, исто, 274.

¹⁴ Исто, 276.

ни обећања (упор. Рм 9, 4). Св. Јован Златоусти закључује: „ако би се молио ради незнабожаца, не би било тако јасно да је то учинио ради славе Христове. Пошто је хтео да буде одлучен ради Јудеја, тада се заиста показало како то жели само ради Христа“¹⁵, јер су они не само носиоци обећања, него је од њих и *Христос по ишијелу* (Рм 9, 5). Жртва Апостола Павла је подобна Мојсијевој жртви за древни Израил. И као што се чинило да се Мојсије молио само за Јудеје, ипак у самој ствари он је управо све чинио за славу Божију, да Бог буде прослављен у народу Своме. Молио се да Бог заустави гнев над изабраним народом: *да не рекну они одакле си нас извео: зашто ишћо није могао да их сћасе, зашто их изведе у иусићињу да их иобије* (Понз 9, 28).

Па ипак да ли се Божије обећање Јудејима показало неиспуњеним или лажним, и нису ли они који су обећање примили изгубили спасење, а задобили га они који нису никад чули за обећање и спасли се пре њих? Апостол хита са одговором да би предухитрио све који имају недоумицу у погледу испуњења обећања Божијих. Такође хоће да предухитри и све прекоре њему упућене, да се он брине више и од самог Бога за славу Божију. Његов одговор је: *није ироћала ријеч Божија* (Рм 9, 6). Брига Апостола Павла за славу Божију није мешање у Божански промисао, него само показивање спремности за жртву, којом се показује љубав према Богу. Таква љубав је покретачка снага истинитих следбеника Христових. Имајући у виду безмерну жртвену љубав Апостола Павла, Св. Григорије Богослов говори за њега да је истинити Апостол љубави који се усудио да говори против себе зарад Израиља (Рм 9, 3). Он је, по његовим речима, благовесник Бога који, сагласно другом Апостоу, јесте љубав (1. Јн 4, 8)¹⁶.

Ако није пропало обећање Божије дато Аврааму, у коме се каже да ће у њему *бићи благословени сви народи* (Пост 12, 3), поставља се питање ко су његови потомци? Апостол Павле наглашава да *нису сви Израиљци који су од Израиља, нићи су сви дјеча који су од сјемеа Авраамовог, него у Исааку ће ићи се сјеме ирозваћи* (Рм 9, 6–7; Пост. 21, 12). Тако, дакле, они који су рођени по обећању Божијем, као што је рођен Исаак они су деца Божија и потомство Авраамово. То су сви они који се не рађају само по законима природе, него који су рођени обећањем Божијим, тј. који су рођени у купјељи Крштења, не

¹⁵ Исто, 276 - 278.

¹⁶ Γ. Θεολόγος, *Περὶ φιλοπρωχίας* - Λόγος 14, 2, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1977, том. 5, 242.

само у Новом него и у Старом Завету. Св. Јован Дамаскин говори о неколико видова Крштења у Старом Завету: „Прво Крштење је било општи потоп ради истребљења греха (Пост 7, 17–24); друго Крштење било је морем и облаком (1. Кор. 10, 1–2)”¹⁷, а треће Крштење је било по закону Мојсијеву (Лев. 14, 8), јер „свако ко је нечист омивао се водом, затим је прао своје хаљине, да би тако ушао у табор. Четврто Крштење било је оно Јованово, које је било припремно, и које је, оне који су крштавани, водило ка покајању (преумљењу), како би у Христа поверовали“¹⁸. Старозаветни закон, по речима Св. Григорија Нисийског, „благодаћу и повременим кропљењима Јевреја приближује савршено и чудесно Крштење које је мало после требало да дође на њихово место. И као што мисли божански Павле, народ који је прешао Црвено море благовестио је спасење Крштењем“¹⁹. Сви који су предокусили Крштење у Старом Завету и сви који су рођени одозго у купјељи Крштења у Новом Завету јесу деца Божија и потомство Авраамово.

Припадати потомству Авраамову, дакле, није значило имати само крв Авраамову. И Исмаил је син Авраамов па ипак није урачунат у његово потомство по вери, односно по обећању. Овде свакако није разлог то што је рођен од робиње, а Исаак од законите жене. У потомство Авраамово се не убрајају потомци Хетуре која такође није била робиња. Чак и кад је мајка иста, као код Исава и Јакова, обећање није исто за обојицу него: *док још дјеца не бијашу рођена, ни учинила добра ни зла, да осјане онако како је Бог њо избору одредио, не због дјела, него због Онога који њу призива рече јој се: Већи ће служији мањему. Као што је написано: Јакова завољех а Исава омрзох* (Рм 9, 11–13). Одавде произлази да наследна линија Авраам – Исаак – Јаков не зависи само од биолошког родитељства, него од тога да ли су деца достојна очеве врлине, по којој ће се звати његови потомци. „Не користи ништа благородно телесно порекло, него треба да задобијемо врлину душе, коју Бог познаје и пре дела“²⁰. Бог, дакле, не познаје људе и догађаје онако

¹⁷ Св. Јован Дамаскин, *Тачно изложење њавославне вере*, IV, 82, Никшић 1997, 306. Море (Изл. 14,15), вода и облак (Изл. 14, 19) носе у себи дух Крштења. Видети: Γ. Δαμασκηνός, *Περὶ εἰκόνων*, Λόγος 1, 12, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1990, том. 3, 38; Γ. Παλαμάς, *Ὁμιλίαι*, 11, 14, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, том. 9 (300) Видети: Μ. Βασίλειος, *Περὶ Ἁγίου Πνεύματος*, 14, 31, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1974, том. 10, 358. Мојсеј је, по речима Св. Григорија Богослова крштавао „водом, а пре тога облаком и морем (Изл. 14, 23)”. Видети: Γ. Θεολόγος, *Ἐἰς τὰ ἅγια φῶτα*, Λόγος 39, 17, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1977, 104.

¹⁸ Св. Јован Дамаскин, *Тачно изложење њавославне вере*, IV, 82, Никшић 1997, 306.

¹⁹ Γ. Νύσσης, *Ἐἰς τὴν ἡμέραν τῶν Φωτῶν*, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1990, том. 10, 384.

²⁰ Исто, 298.

како их познаје човек, јер човек закључује на основу онога што види на крају, а Бог сва дела људска познаје пре краја,²¹ пре њиховог остварења, будући да је „бескрајна Премудрост, једини који све зна јасно, који не прима мишљење људи, него доноси одлуку о свему из своје мудрости, тачне и непогрешиве“²².

Израиљ Божији, о којем Бог промишља кроз целокупну историју, о чијем спасењу се толико брине Апостол Павле, није Израиљ по телу, него по духу. Не случајно Апостол „није изнео име Јаковљево, него име Израиљ, што је био показатељ врлине праведника и дара који је добио од Бога, знак да је видео Бога“²³. По запажању Св. Василија Великог „Апостол не поштује сроднике своје по телу, него Израиљ и чудесне везе Бога са њим”, и зато што је „из њих произашао Христос по телу, због тога тако много цени њихово спасење“. Исти Светитељ закључује: „Није гледао Апостол на сродство, него на Оваплоћење због њих Господа који је рекао: *Ја сам послан само изгубљеним овцама дома Израилјева* (Мт 15, 24)“²⁴. Дакле, ако неко има слабост према сродницима, а хоће да нађе утеху у речима Апостоловим треба да зна да је на погрешном путу. Сваки који је рођен духовно, који је „примио силу да буде чедо Божије стиди се својих сродника по телу, признаје као своје ближње по вери, о којима је посведочио Господ када је рекао: *Мајци моја и браћа моја су они који слушају ријеч Божију и извршују је* (Лк 8, 21)“²⁵.

Образац који је дао Христос, од тада па до краја света и века, остаје правило вере и живота које важи за све хришћане. Љубав према ближњима, сродницима по телу, не сме да засени љубав према Богу, која је увек на првом месту. Хришћанско родољубље извире из хришћанског богољубља. Само тада је љубав према ближњима, права и несебична љубав када је опосредована Богом, када је љубав у Христу. Таквом љубављу су изгарали свети мученици и исповедници вере којима је Христос био све у животу. Величајући жртву Апостола Павла Св. Григорије Богослов говори: „Апостол Павле се бори за све, преуноси молитве за све, ревнује за све, изгара за све, и оне који су изван Закона, и оне који су под Законом, проповедник идолопоклоницима и заштитник Јудејима. Он се усудио да

²¹ Исто, 300.

²² Исто, 300.

²³ Исто 290.

²⁴ М. Βασίλειος, *Όροι κατ' επιτομήν*, 190, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1973, том. 9, 232.

²⁵ Исто, 232.

учини нешто више за браћу своју по телу, да се моли да они уместо њега живе у Христу, еда бих се и ја усудио да кажем нешто томе слично“²⁶. У истом духу сведочи и Св. Григорије Нисијски, који каже да као што је Христос предао себе за људски род, тако и они који хоће да га подражавају у врлини настоје да живот свој дају за друге. Такав подражаватељ је Апостол Павле, „који и себе одваја од живота да би својим страдањем дао залог спасења Израилју“²⁷.

Апостолово искуство је, по речима Св. Максима, искуство свих светих²⁸. На исти начин је говорио и Мојсије када се, после сагрешења својих сународника, који су начинили себи богове од злата, обратио Богу речима: *Али ойросѝи им ѓријех: ако ли нећеш, избриши ме из књиѓе своје, коју си наѝисао* (Изл 32, 32). Због те саможртвене љубави Св. Јован Златоусти каже за њега да је „пријатељ и подражаватељ Божији“²⁹. Такву љубав и жртву је показао и српски Мојсије – Свети Сава који се верним Србима сабраним на црквено-државном Сабору у Жичи на Вазнесење Господње 1221. године обратио следећим речима: „Вас ради, саплеменика ми, свету и слатку ми пустињу оставих... ради ваших душа и душу своју омрзнух... и саосећајући са вама, вашег ради спасења и своје спасење презрех“³⁰. Слично је говорио и Св. Серафим Саровски. Видећи унапред догађаје који ће се десити у 20. веку са руским народом, молио је Бога да он сам прими страдање, а да његов народ буде ослобођен онога што ће се десити у Октобарској револуцији. Добио је одговор да их Бог неће помиловати јер неће да се покају.

Из свега претходно реченог јасно је да је могуће остварити хришћанско родољубље, могућа је љубав према ближњима, али само на начелима које је установио Господ Христос, а применио Апостол Павле и толики свети. Љубав према ближњем је незамислива без љубави према Богу, она јој следује, као друга заповест. Исто тако је незамислива љубав према Богу, хришћанско богољубље, без љубави према ближњем, без хришћанског родољубља. Она неизоставно обухвата љубав према ближњем и сваки који каже: *Љубим Боѓа а мрзи браѝа својеѓа, лажа је; јер који не љуби браѝа својеѓа којеѓа види, како може љубиѝи Боѓа којеѓа није видио* (1. Јн 4, 21). На љубав међусобну

²⁶ Γ. Θεολόγος, *Ἀπολογητικός τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς*, Λόγος 2, 55, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1975, том. 1, 144.

²⁷ Γ. Νύσης, *Ἐξηγήσεις τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων*, 15, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1989, том. 7, 484.

²⁸ Μ. Ὁμολογητής, *Κεφάλαια περὶ ἀγάπης*, 1, 74, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, том. 14, 198.

²⁹ Ἰω. Χρυσόστομος, *Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή*, 28, 4, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, том. 17, 620.

³⁰ Теодосије, *Жиѝиѝе Свеѝиоѓ Саве*, изд. Просвета - СКЗ, Београд 1988, 205 – 206.

љубиџи Бога којега није видио (1. Јн 4, 21). На љубав међусобну је заветовао Србе Св. Симеон Мироточиви у својој опроштајној беседи на сабору у Расу 1196 године: „Ову вам заповест дајем да љубите брат брата, никакве пак, не имајући злобе међу собом... Јер ко брата свога не љуби, Бога не љуби. Бог је љубав. Зато ко Бога љуби, и брата свога нека љуби (упор. 1. Јн 4, 20)“³¹.

Богу је, међутим, могуће узвратити љубав кроз љубав према другим људима, јер *када учинисџе једном од ове моје најмање браће, мени учинисџе* (Мт 25, 40). Бог, по казивању Св. Василија Великог, „прима добротинство (ближњима) као да је упућено Њему самом“³². Да би љубав била налик божанској треба да престане да буде егоцентрична, тј. да *не џражи своје* (1. Кор. 13, 5). Сваки онај који се у име Христово одриче себе, на чудесан начин задобија своје постојање у Богу, *јер ко хоће живоџи свој да сачува, изгубиће га; а ако ко изгуби живоџи свој мене ради, наћи ће га* (Мт 16, 25). И Апостол Павле је „знао да је немогуће да буде отуђен од Бога онај који жртвује и благодат Божију ради љубави према Њему, са циљем да очува највећу од заповести, те да је због тога успео да задобије много више него што је жртвовао“³³. Одавде јасно следи, закључује Св. Василије, да су „светитељи постигли меру љубави према ближњем“³⁴.

Потребно је одговорити и на питање да ли се код Хришћана брише сваки траг о припадности једном одређеном народу, његовој култури, језику итд? Одговор треба потражити у догађају Педесетнице, када је Христос ниспослао Духа Светог у виду огњених језика на Апостоле, а њих саме „послао у све народе (Мт 28, 19), да просветле оне који су седели у тами незнања (Мт 4, 16) и да их крсте у име Оца и Сина и Светога Духа“³⁵. Раздљивањем дарова на Педесетницу, сваки народ на земљи добија могућност да постане изабрани народ Божији. Силаском Светог Духа на Апостоле отварају се двери свима који су били изван светлости, у тами незнабожачкој, и омогућава им се да угледају нестворену Светлост *која обасјава свакога човјека који долази у свијетџи* (Јн 1, 9). О томе говори и Апостол Павле у свом обраћању Атињанима: *Бог који је створео свеџи и све у њему..., Он је из једнога човека створео сваки народ људски, да живи џо свему лицу земаљском, и одредио је најпрег назначена времена и границе*

³¹ Свети Сана, *Жиџије Свештога Симеона Немање*, изд. Просвета – СКЗ, Београд, 1986. 103.

³² М. Βασίλειος, „Οροι κατά πλάτος, 2, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1973, том. 8, 200.

³³ Исто, 200.

³⁴ Исто 202.

³⁵ Ἰω. Δαμασκηνός, *Βίος Βαρλαάμ καί Ἰωάσαφ*, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1991, том. 10, 16.

њихово̄ живљења, да ѿраже Бо̄га, не би ли Га се доѿакли и нашили Га, мада није далеко ни од једно̄га од нас; јер Њиме живимо и крећемо се и јесмо..., јер смо и род Његов (Дап 17, 24-29).

Проповед Јеванђеља има за циљ да од етноса, од незнабожаца (ѿзыцы), начини народ Божији (гр. λαός του Θεού) (1. Петр. 2, 10), који ће бити *род изабрани, царско свешћенство, народ свешћи, народ задобијен* (1. Пет 2, 9). Објава Благе вести Христове на Педесетницу народима сабраним у Јерусалиму јесте разоткривање велике тајне чудесног Христовог присуства у Цркви, међу ученицима Његовим. Силаском Духа Светог на Апостоле у виду раздељених огњених језика сваки од Апостола прима од Христа благодат по мери, а да истовремено у Њему остаје пунота благодати. По тумачењу Св. Григорија Паламе „само Христу који је сишао одозго Отац не даје Духа по мери: Он је и у телу имао сву божанску силу и енергију и никоме другом није дарована сва благодат Светог Духа, него сваком по мери, свакоме је дат други дар“³⁶. То значи да не само да ниједан појединац, него ниједан народ не може бити носилац свих дарова Духа Светог, тј. ниједан народ не може живети пуним животом у Духу Светом одвојено од других народа који чине заједно са њим један јединствени народ Божији.

Одавде не треба извући закључак да један народ не може истичати своје духовне и културне осебености, имати своје духовне предводнике и др. Наглашеним присуством Христовим свака културна или, пак, социјална посебност једног народа добија нови духовни садржај и прима печат новог живота у Духу Светом. У животу сваког народа посебно место заузима онај Светитељ од кога „почиње свети родослов у Духу Светом“, како је то у наше време говорио владика Данило (Крстић). Духовни вођа једног народа јесте онај Божији човек који је највише уподобио свој живот Христу, који личи на Христа и у коме се највише уобличио Христос. То је онај Светитељ који може заједно са Апостолом Павлом да каже *угледајте се на мене као и ја на Христа* (1. Кор 11, 1). Такав је несумњиво у нашем роду Свети Сава, који је, по речима истог владике Данила, „оваплоћени позив на небо упућен од Бога свакоме Србину“³⁷.

Да Бог уважава посебност сваког народа види се и по томе што је на Педесетницу, на чудесан начин, дао Апостолима и дар

³⁶ Γ. Παλαμάς, *Ὁμιλία εἰς τὴν Πεντηκοστήν*, 24, 7, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, том. 10, 108.

³⁷ Еп. Данило Крстић, *Предговор* у књизи Милана Д. Милетића, *Извори – роман о Немањи и Свешћом Сави*, Ман. Сланци 2002.

говорења различитих језика народа који су били сабрани у Јерусалиму. Апостоли су говорили страним језицима, а не својим сопственим који би онда други разумели као свој. То је чудо које се, сагласно Св. Григорију Богослову, превасходно односи на Апостоле, јер ако би Апостоли говорили на матерњем језику онда би то било „већма чудо оних који слушају, него оних који говоре“³⁸. Силаском Светог Духа сви народи света добијају могућност да приме Благу вест Христову на свом језику. То даље значи да ниједан језик није привилегован пред Богом у односу на друге. У духу Педесетнице је оповргавање и касније тријезичне јереси по којој је било дозвољено проповедање речи Божије на само три језика: јеврејском, грчком и латинском.

Ниспослањем Духа Светог и раздељивањем дарова говорења језика превазилази се раздељеност која је настала после градње Вавилонске куле (Пост 11, 1-9) „јер од Једнога Духа различено (раздељивање) на многе, позива опет у једну хармонију“³⁹. Сваки језик, благодатним дејством Светог Духа добија обележје језика народа Божијег, тј. језика „који се не одређује било којим обласним говором, већ новозаветном поруком јединства“⁴⁰. Од самог почетка грађења Вавилона успоставља се борба између етноса и лаоса и та борба траје непрестано до краја историје који ће бити обележен грађењем новог Вавилона. И као што је за изградњу оног Вавилона служио један језик тако ће и у изградњи новог Вавилона, по свој прилици, водећу улогу имати један језик (енглески) и једна култура (рах амерісана). Пред остварењем глобалистичких планова новог светског поретка многи народи ће изгубити не само језик, него ће и потпуно нестати.

Једини прави одговор који може човечанство дати пред наступајућом опасношћу од глобализма јесте разоткривање аутентичног хришћанског живота и остварење идентитета у заједници са Богочовеком Христом, који Духом Светим борави у Цркви у сваком човеку и народу, а не у затварању у уске границе нације. Хришћанско родољубље представља раскид са самозатвореном љубављу према свом племену или народу. Ближњи

³⁸ Св. Григорије Богослов, *Празничне беседе* (превео са грчког еп. Атанасије Јевтић), 41, 15, Требиње - Врњачка бања 2001, 151.

³⁹ Исто, 151.

⁴⁰ Ђ. Трифуновић, *Сѣара срѣска књижевносѣ, Основе*, Београд 1994, 158.

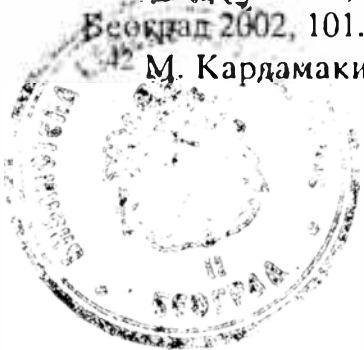
није само онај који је близак по крви, на што посебно указује Господ Христос у причи о милостивом Самарјанину (Лк 10, 30–37). Таква љубав није просто психолошка (*ако љубишће оне који вас љубе* Мт 5, 46), према свом „изабраном народу“, будући да она укључује и љубав према непријатељима (*Љубишће непријатеље своје, добро творишће онима који вас мрзе* – Лк 6, 27), као своју битну, онтолошку одредницу. Хришћанско родољубље, исказано у максими Апостола Павла: *чинимо добро свима, особито својима по вјери* (Гал 6, 10), јесте најбољи пут за остварење великог идеала љубави према Богу и према ближњим.

Ближњи је онај који правилно исповеда Христа, па ако је пореклом из другог или чак и из непријатељски супротстављеног народа. Екклесијални доживљај народа је директно супротстављен било којој идеологији тла и крви. Зато није и не треба да буде чудно, ако нам је ближи један православни Рус или Албанац од једног Србина незнабошца. Са православним Русом, Јелином, Американцем или Албанцем је могуће остварити најприснију заједницу у Телу и Крви Христовој, што нажалост често пута није могуће са неким ко је припадник нашег народа. Биолошка припадност једном народу није препрека за учешће у животу помесне Цркве на географској територији другог истоверног православног народа. Границе које постоје међу државама нису пресудне у остваривању јединства и мисије Цркве.

Хришћанско родољубље, дакле, није условљено ни биолошким ни друштвеним околностима, оно не познаје границе које намеће свет. Јединство Цркве опстаје упркос нејединству света. Оно никада није било угрожено ни „шароликошћу језика, менталитета, обичаја, држава. Црква није тежила образовању једноличне смесе народа, већ је стремилa ка афирмацији специфичних особености и својеобразности сваке заједнице“⁴¹. Иако је од самог почетка организована по територијалном принципу, Црква је увек била спремна да све оно што је затекла на одређеном простору и у одређеном времену прими у себе и преобрази га, дајући му вечно назначење. Назначење Цркве, „која собом обухвата све, а ничим не може бити обухваћена, јесте да преузме и возглави све, да све уједини са Богом, да све учини учесницима тројичног живота и славе“⁴².

⁴¹ А. Јацулатос, *Глобализам и Православље: студије о православној проблематици*, Београд 2002, 101.

⁴² М. Кардамакис, *Православна духовност*, Ман. Хиландар 1996, 106.

Ово је могуће остварити у Христу Исусу, у коме већ имамо првине спасења дароване нам Његовим Васкрсењем, јер Христос је, по речима Св. Симеона Новог Богослова „Првина, Средина и Крајње Савршенство. Јер је Он у свима, првима и средњима и последњима, као у првима. Јер у Њему нема разлике међу њима, као што нема ни Варвара, ни Скита, ни Јелина, ни Јудеја, него је *све и у свему Христос* (Кол 3, 11)⁴³.

⁴³ Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, *Κεφαλαία θεολογικά καὶ πρακτικά*, 100, 1, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1983, 19 Α', 474.